

STEENMARTER EN BOOMMARTER: DE KLEUR VAN DE BEF ALS KENMERK

Leo A.M. Backbier, Ed. J. Gubbels, Van Galenstraat 64, 6163 XW Geleen

**Bij zichtwaarnemingen wordt het onderscheid tussen Boom-
marters en Steenmarters vaak gebaseerd op de kleur van de bef
op keel en borst. De Steenmarter heeft een witte bef, terwijl die
bij de Boomarter wit tot geel-oranje is. Op grond van recente
doodvondsten van Steenmarters in Zuid-Limburg moeten bij dit
criterium vraagtekens worden geplaatst.**

BEFKLEUREN

ERXLEBEN (1777), geciteerd door WAECHTER (1975), beschreef als eerste de Steenmarter als soort op basis van zijn afmetingen, kleur van de bef en de kwaliteit van de vacht: "... Differt capite paulo longiore, pedibus brevioribus, gula pectoreque albis, pelle minus pulchra". Naast verwijzingen, ten opzichte van de Boomarter, naar de lengte van de kop en de poten en de minder mooie vacht, stelt hij dat de keel en de borst, dus de bef, bij de Steenmarter wit is.

In België en Frankrijk melden de toonaangevende auteurs, SAINT-GIRONS (1973), FRECHKOP (1981) en LIBOIS (1991), dat de Steenmarter een witte bef heeft. In de Duitstalige literatuur daarentegen, wordt de niet-witte befkleur voor Steenmarters in brede kring geaccepteerd: zie onder andere V.D. BOSCH (1879, reprint 1984), GERBER (1953), SEILMEIER (1983), BEHNKE (1986), MÜLLER (1992) en STUBBE (1993). De laatste auteur spreekt van een zeer zelden voorkomend verschijnsel. Hijzelf had nog nooit de gele tot roodachtige bef bij Steenmarters waargenomen (pers. mededeling, 1994).

MÜLLER (1992) geeft aan dat bij de Steenmarter de keelvlek gedurende het grootste deel van het jaar wit is. In de maanden april tot augustus is bij veel individuen de keelvlek geheel of gedeeltelijk geelachtig tot geel-roodachtig gekleurd. Müller veronderstelt dat het daarbij in hoofdzaak om mannelijke dieren gaat.

BROSSET (1954), geciteerd door SAINT-GIRONS (1973), maakte melding van Steenmarters uit de Poitou met een oranje vlek in het

centrum van de bef. Saint-Girons hield desondanks vast aan wit als norm voor de kleur van de bef.

WAECHTER (1975) meldt uit de Elzas bij Steenmarters in gevangenschap een gedeeltelijke of complete tijdelijke vergeling van de bef (5 YY en 2 XX). En ook RAPPÉ (1990) nam in 1983 nabij Stoumont, in de vallei van de Amblève, een Steenmarter waar met een gelige keelbef.

MÜLLER (1992) heeft vastgesteld dat, zowel bij de Boom- als bij de Steenmarter, de haren van de keel- en borstvlak in aanleg wit zijn. De geelachtige kleur, voor zover deze aanwezig is, komt vooral tot stand door de afzetting van gekleurd huidvet op de witte haren. Mogelijk dat verontreiniging met urine en andere kleurende stoffen er een bijdrage aan levert. Hij ontdekte bij beide soorten dat, bij krachtig wrijven, een papieren zakdoekje de kleurende substanties van de bef opnam. Datzelfde effect, in versterkte mate, bereikte hij toen hij de vacht afwreef rond het buikgebied, waar de dieren hun merkstoffen uitscheiden.

WAARNEMINGEN

In Zuid-Limburg is de Steenmarter een algemeen voorkomende soort terwijl de Boomarter een zeldzame verschijning is.

In de afgelopen jaren werden met enige regelmaat Steenmarters met een gekleurde bef in het veld waargenomen. Echter, de Steenmarter is in hoofdzaak schemerings- en nachtactief. Onder de ongunstige lichtomstandigheden, waarmee we bij veldwerk vrij-

wel altijd te maken hebben, is de kleur van de bef nauwelijks exact vast te stellen. Vandaar dat er ruimte was voor een gereede twijfel omtrent de juistheid van deze observaties.

In de loop van 1994 werden we, evenals in voorgaande jaren, geconfronteerd met doodvondsten van Steenmarters. Hierbij waren twee exemplaren met een gekleurde bef. Het betrof, in mei, een zogend vrouwelijk dier uit de omgeving van Eijsden en, in augustus, een mannelijk dier, gevonden in Kerkrade-Dentgenbach. Het dier uit Eijsden had een gelige bef en het Kerkradse dier had een okerkleurige bef.

Opmerkelijk was dat bij deze twee dieren de gele kleur niet met een papieren zakdoek kon worden afgewreven. In beide gevallen werd het papier grijs tot zwart tengevolge van vuil op de vacht. Daarmee konden de bevindingen van MÜLLER (1992) niet worden gereproduceerd. De aard en de structuur van de verkleuring van de bef kon bij deze twee dieren niet worden achterhaald. De zwarte kleur van het vuil (stof) maakte het vaststellen van de echte kleurwaarde van het afgescheiden vet onmogelijk.

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

De hier beschreven Steenmarters, een mannelijk en een vrouwelijk exemplaar, bezaten beide een gekleurde bef. Deze bevinding stemt overeen met de waarnemingen van WAECHTER (1975) in de Elzas.

MÜLLER (1992) stelde vast dat de verkleuring van de bef cosmetisch van aard is. Aan de hand van de ons ter beschikking staande dieren en met de door ons toegepaste methode van 'afwrijven', konden we dit niet bevestigen. Mogelijk maakte Müller gebruik van papieren zakdoekjes met een vetoplossende substantie.

Bij de meeste soorten wordt de kleur van gele en oranje vetachtige stoffen (lichaamsvet en vethoudende excreten) veroorzaakt door carotenoïde stoffen uit het voedsel, die

Verkeersslachtoffer
Steenmarter bij
Dentgenbach,
augustus 1994
(dia: J. Baars).

in het vet worden afgezet (FOX & VEVERS, 1960). De mate waarin dit gebeurt hangt af van een tweetal factoren.

Allereerst van het fysiologische vermogen van de soort om opgenomen carotenoiden in het lichaam om te zetten in lichaams-eigen carotenoiden stoffen en deze op te slaan in vet. We zien voor dit aspect niet alleen verschillen tussen de soorten, er is meestal ook erfelijke variatie binnen de soorten.

Daarnaast is het aanbod van de aard en de hoeveelheid van carotenoiden stoffen in het voedsel van belang. Op voorhand zouden we willen aannemen dat er geen wezenlijke verschillen bestaan tussen de voedselspectra van de Boom- en de Steenmarter in eenzelfde gebied.

Op grond van de voorgaande overwegingen is het denkbaar, dat de steenmarterpopula-

tie erfelijke varianten kent die in staat zijn gekleurd huidvet af te scheiden. Daarmee kunnen individuen binnen die populatie boommarter-achtig gekleurde keelvlakken krijgen.

De consequentie van deze vondsten is dat, bij toekomstige zichtwaarnemingen van marters, de determinatie van de Boommarter niet meer uitsluitend kan worden gebaseerd op de kleur van de bef. De marges in kleurvariaties van de bef zijn bij beide martersoorten (o.a. BEHNKE, 1986 en STUBBE, 1993) te groot.

DANKWOORD

Met dank aan Jean Creuwels en Jan Baars voor de attente melding en aanlevering van de beschreven Steen-

marters en aan Jan Baars tevens voor de kritische discussies.

Dia's van de door Jan Baars in Kerkrade-Dentgenbach gevonden Steenmarter met de okerkleurige bef zijn ter beschikking gesteld van het Archief van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

SUMMARY

BEECH MARTEN AND PINE MARTEN; IDENTIFICATION BY THROAT PATCH COLOUR

Two Beech Martens (*Martes foina*), found as road casualties in southern Limburg in 1994, are reported on. One of the animals had a yellow, the other an ochreous throat patch. This means that identification of Pine Martens (*Martes martes*) and Beech Martens exclusively on the basis of the colour of the throat patch is no longer valid for the southern Limburg area.

LITERATUUR

- BEHNKE, H., 1986. Die Marder. Deutscher Jagdschutz-Verband e.V. Niederwildausschuss. Merkblatt Nr. 10.
- BOSCH, E. V.D., 1879. Fang des einheimischen Raubzeugs und Naturgeschichte des Haarraubwilds. Neue Originalausgabe, 1984. Jagd- und Kulturverlagsgesellschaft, Sulzberg/Allgäu.
- FOX, H.M. & G. VEVERS, 1960. The nature of animal colours. Sidgwick and Jackson Ltd., London.
- FRECHKOP, S., 1981. Faune de Belgique. Mammifères. Ed. Patrimoine de l'Institut royal des Sciences naturelles de Belgique, Bruxelles.
- GERBER, R., 1953. Die wildlebenden Raubtiere Deutschlands. Akademische Verlagsgesellschaft Geest & Portig K.G. Leipzig.
- LIBOIS, R., 1991. La Fouine (*Martes foina* Erxleben, 1777). Encyclopédie des Carnivores de France, Tome 10. Société Française pour l'Etude et la Protection des Mammifères, Bohallard, Puceul, Nort s/Erdre.
- MÜLLER, F., 1992. Sind alle Baumarder "Gelbkehlchen"? Fauna, 3(2), 29-31.
- RAPPÉ, G., 1990. Afwijkend Gedrag van een Probleem bij de Identifikatie van een Marter. Eliomys, 15(3): 18.
- SAINT-GIRONS, M.-CH., 1973. Les mammifères de France et du Benelux. Ed. Doin, Paris.
- SEILMEIER, G., 1983. Jagdlexikon. BLV Verlagsgesellschaft München, Wien, Zürich.
- STUBBE, M., 1993. *Martes foina* (Erxleben, 1777) - Haus-, Steinmarter; *Martes martes* (Linné, 1758) - Baum-, Edelmarter. In: STUBBE, M. & F. KRAPP, Handbuch der Säugetiere Europas. Aula-Verlag, Wiesbaden. Band 5: Raubsäuger-Carnivora, Teil I: Canidae, Ursidae, Procyonidae, Mustelidae I, 427-479, 374-426.
- WAECHTER, A., 1975. Ecologie de la fouine en Alsace. Rev. Ecol. (La Terre et la Vie), 29: 399-457.